

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף ע"ד

אמר רבה ב"ב חנה שפעם אחת הוא היה הולך במדבר ועמו היה סוחר ישמעאלי, ואמר לו אותו הסוחר שהוא יראה לו את בני ישראל שמתו במדבר, וכאשר הגיעו אליהם הם היו נראים כמי ששתו יין מחמת שפניהם היו צהובות, והם היו שוכבים כשפניהם כלפי מעלה, וברכיהם זקופות, וגובהם היה כל כך גבוה, שאף כשעבר שם פרש על גמל עם רומח בידו לא היה מגיע לגובה הברך שלהם.

וסיפר רבה ב"ב חנה שהוא חתך מאחד מהם את אחת הקרנות של הציצית עם תכלת שהייתה לו, כדי לבדוק האם הלכה כבית שמאי או כבית הלל לגבי חוטי הציצית, וכאשר רצו להמשיך ללכת הבהמות לא המשיכו ללכות. ושאל אותו הישמעאלי האם נטלת מהם איזה דבר, שאם כן זו הסיבה שהבהמות לא רוצות ללכת, ואכן רבה ב"ב חנה החזיר את חוטי הציצית והבהמות המשיכו ללכת.

וכשבא וסיפר את המעשה לפני חכמים הם אמרו עליו שכל אדם ששמו אבא כרבה ב"ב חנה (שזה היה שמו של רבה ב"ב חנה, שהוא קיצור של ר' אבא), הוא שוטה כחמור, וכל בר בר חנה הוא שוטה, שהרי הוא היה יכול לבדוק כיצד החוטים נראים ולמנות את החוטים והחוליות קודם שהחזיר אותם בחזרה.

והוסיף ואמר לו הישמעאלי לרבה ב"ב חנה שהוא יראה לו את הר סיני, וכשבאו לשם ראו שעקרב מסתובב לשמור סביבות ההר, שהיה עומד שם כמו חמור לבן, ושמע רבה ב"ב חנה בת קול שאומרת אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי.

וכשבא וסיפר את המעשה לפני חכמים הם אמרו עליו שכל אדם ששמו אבא כרבה ב"ב חנה (שזה היה שמו של רבה ב"ב חנה, שהוא קיצור של ר' אבא), הוא שוטה כחמור, וכל בר בר חנה הוא שוטה, שהרי הכוונה הייתה על השבועה שעם ישראל יצאו לגלות, ורבה היה צריך לומר מופר לך, אך הסיבה שרבה ב"ב חנה לא אמר כך היא כיון שהוא חשש שאין הכוונה לשבועת הגלות אלא לשבועה שהקב"ה לא יביא עוד מבול. אך חכמים לא היו סבורים כדבריו כי אם כך הבת קול לא הייתה אומרת אוי, שמשמעותו צער על גלות ישראל.

והוסיף הישמעאלי והראה לרבה ב"ב חנה את בלועי קרח שנבלעו עמו באדמה, והראה לו שני בקעים בקרקע שהיה עולה מהם עשן, וכאשר נטלו חתיכת צמר והספיגו אותה במים והניחו אותה בראש הרומח והניחוהו על אותם בקעים הם היו נחרכים מרוב החום.

ואמר לו הישמעאלי שיקשיב מה הם אומרים, ושמע רבה ב"ב חנה שהם אומרים משה ותורתו אמת והן בדאין, ואמר לו הישמעאלי שכל ראש חודש הם הנהפכים בגהינום כבשר בקדירה, וכך הם אומרים.

והוסיף ואמר הישמעאלי לרבה ב"ב חנה שהוא יראה לו את מקום גבוה שהשמים והארץ נושקים אחד לשני, וראה רבה ב"ב חנה מקום כמין חלונות חלונות והניח את סל הלחם שלו באחד החלונות והתפלל, וכאשר סים את התפילה לא מצא את הלחם, ושאל את הישמעאלי האם יש באותו המקום גנבים, והשיב לו הישמעאלי שזהו גלגל הרקיע שמסתובב ואם הוא ימתין עד למחר הוא ימצא את הסל בחזרה.

(ועיין ביאור בזה במהרש"א שהכוונה במעשה זה למזונות האדם וכח התפילה).

מספרת הגמרא שסיפר רבי יוחנן שפעם אחת הוא היה שט בספינה, וראה דג שהוציא את ראשו מהמים ועיניו היו דומים לשני ירחים, ומזימיו יצאו מים שהיו נראים כמו שני נהרות שהיו בעיר סורא שבבבל,

ורב ספרא סיפר שפעם אחת הוא היה שט בספינה וראה דג שהוציא את ראשו מהמים, והיו עליו קרנים שהיה חקוק עליהם אנא בריה קלה שבים והוינא תלת מאה פרסי ואזילנא לפומא דליתן, וכלומר שאני מהבריות הקטנות שבים וגודלי שלוש מאות פרסאות ואני הולך להיות מאכל לפי הלויתן.

ואמר רב אשי שאותו הדג היה עז הים, שהוא חופר בקרקעית הים לחפש את מזונותיו ויש לו קרנים לחפור בהם.

עוד סיפר רבי יוחנן שהיה מעשה שהוא שט בספינה, וראו בקרקעית הים ארגז שהיו קבועים בו אבנים טובות ומרגליות, וסביבו היו דגים הנקראים 'כרשא' (ואולי הכוונה לכריש).

ירד צוללן שהיה בספינה להביא את הארגז, והדג רצה לחתוך את יריכו של הצוללן, והוא השליך לעברו חומץ וברח הדג מריח החומץ, ובאותו הזמן יצאה בת קול ואמרה מה עסקכם עם אותו הארגז, שעתידה אשתו של רבי חנינה בן דוסא להניח בו תכלת לצדיקים לעולם הבא.

וסיפר רב יהודה הינדוא שפעם אחת הוא היה שט בספינה וראה אבן טובה וסביבה היה תנין שהיה שוחה שם, וירד צוללן אחד להביא את אותה האבן, ורצה התנין לבלוע את הספינה, ובאה לשם עורב נקבה, וחתכה את ראש התנין, והתערבב הדם שלו במים הים, ובא תנין אחר לשם, ולקח את אותה האבן והניח על התנין המת והוא קם לתחייה, ושוב רצה לבלוע את הספינה ושוב חתכה העורב את ראשו. ונטל הצוללן את אותה האבן והניח אותה על ציפורים מלוחות שהיו בספינה, והם חזרו לחיים ופרחו עמה.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שהיה מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שהיו באין בספינה והיה רבי אליעזר ישן ור' יהושע ער, ולפתע נזדעזע ר' יהושע, ומחמת הזעזוע התעורר רבי אליעזר ושאל את רבי יהושע מפני מה הוא הזדעזע, והשיב לו רבי יהושע שהוא ראה אור גדול ביים, ואמר לו רבי אליעזר שמה שמא עיניו של לוייתן ראית שכתוב עליהן באיוב "עיניו כעפעפי שחר".

ואמר רב אשי שאמר לו הונא בר נתן שפעם אחת הוא הלך במדבר, והיה עמו ירך של בשר שהוא חתך וניקר ממנה את החלב וגיד הנשה כדי לצלות אותה על גבי גחלים, והוא אסף עשבים שהיו שם והניח את הירך עליהם, והלך לחפש עצים להדליק בהם אש, וכאשר חזר ראה שהירך התחברה בחזרה, מחמת אותם העשבים, והוא צלה את הירך על העצים שמצא. וכשחזר לאותו המקום לאחר שנה ראה שהגחלים עדיין בערו שם.

וכשבא לפני אמימר אמר לו אמימר שאותו העשב היה נקרא סמתרי שהוא עשב המחבר בחזרה. ואותם העצים היו גחלים של רותם, שדולקים זמן רב.

מביאה הגמרא את הפסוק "ויברא אלקים את התנינים הגדולים" ואומרת הגמרא שבבבל ביארו את הפסוק שהכוונה לראמים שבים, ורבי יוחנן ביאר שהכוונה ללוייתן נחש בריח, ולוייתן נחש עקלתון, שהובאו בפסוק בישעיה "ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה, על לוייתן נחש בריח ועל לוייתן נחש עקלתון וגו'".

אמר רב יהודה בשם רב שכל מה שברא הקב"ה בעולמו בראם זכר ונקבה, ואף את הלוייתן נחש בריח ולוייתן נחש עקלתון בר זכר ונקבה ואילו היו נזקקין זה לזה היו מחריבין את כל העולם כולו מחמת ולדותיהם הגדולים. **ולכן** סירס הקב"ה את הזכר והרג הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר בישעיה "והרג את התנין אשר בים".

ואף בהמות בהררי אלף שהם בהמות גדולות שרועות באלף ערים בכל יום, ברא הקב"ה זכר ונקבה, ואף הם אילו היו נזקקין זה לזה היו מחריבין את כל העולם כולו מחמת ולדותיהם הגדולים. ולכן סירס הקב"ה את הזכר וצינן את תאוותה של הנקבה ושמרה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר באיוב "הנה נא כחו במתניו" שהכוונה לזכר "ואונו בשרירי בטנו" הכוונה לנקבה שלא ילדה.

ושואלת הגמרא מדוע את נקבת הלוייתן הקב"ה הרג ומלח לעתיד לבוא, ואילו את נקבת בהמות בהררי אלף הקב"ה צינן את תאוותה, ומדוע לא צינן אף את תאוותה של נקבת הלוייתן. ועונה הגמרא שדגים פרוצים מבהמות ולכן לא יועיל בנקבה צינון.

עוד שואלת הגמרא מדוע הקב"ה הרג את נקבת הלוייתן והשאיר את הזכר בחיים ולא להפך, ועונה הגמרא תירוץ ראשון שבשר הנקבה כשהוא מלוח הוא מעולה יותר מבשר הזכר, ותירוץ שני שדווקא את נקבת הלוייתן הרג הקב"ה כי נאמר על הלוייתן בתהילים "לוייתן זה יצרת לשחק בו" ואין זה דרך הנקבה להיות עם השכינה, ולכן הרג אותה והשאיר את הזכר.

עוד שואלת הגמרא מדוע הקב"ה צינן את נקבת הבהמות בהררי אלף ולא מלח אותה כפי שעשה לנקבת הלוייתן, ועונה הגמרא שרק דג מלוח הוא מעולה, אך בשר מלוח הוא פחות מעולה

ואמר רב יהודה בשם רב שבשעה שביקש הקב"ה לבראות את העולם אמר לשר של ים פתח פיך ובלע כל מימות שבעולם, והשיב השר לקב"ה רבש"ע די שאעמוד בשלי, ומיד בעט בו והרגו שנאמר באיוב "בכחו רגע הים ובתבונתו מחץ רהב".

ואמר ר' יצחק שמהפסוק לומדים ששרו של ים רהב שמו, והוסיף ואמר רב יצחק שאילולי שהיו המים מכסין את השר של ים אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו שנאמר בישעיה "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו' כמים לים מכסים", ואומרת הגמרא שכוונת הפסוק היא לא שהמים מכסים את הים אלא שמכסים את שרו של ים.

ואמר רב יהודה בשם רב שירדן יוצא ממערת פמייס, וכן מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שירדן יוצא ממערת פמייס ומהלך בימה של סיבכי ובימה של טבריא ומתגלגל ויורד לים הגדול ומתגלגל ויורד עד שמגיע לפיו של לוייתן שנאמר באיוב "יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו".

והקשה רבא בר עולא איך פסוק זה מוכיח שהירדן מגיע ללוייתן הרי הוא נאמר על בהמות בהררי אלף ולא על הלוייתן, וביאר רבא בר עולא שכוונת הפסוק שהבהמות בהררי אלף בטוחות בזמן שמגיח ירדן בפיו של לוייתן כי אז הם לא ימותו.

ומביאה הגמרא שכאשר בה רב דימי לבבל אמר בשם רבי יוחנן על הפסוק בתהילים "כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה" שאלו שבעה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ ישראל, ואלו הן שבעה הימים, ימה של טבריא, וימה של סדום, וימה של חילת, וימה של חילתא, וימה של סיבכי, ויום אספמיא, ויום הגדול. ואלו הן ארבעה נהרות ירדן, וירמוך, וקירומיון, ופיגה,